

УДК 336.71:005.35](477)

Т.М. Петренко, ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто різні підходи до визначення поняття “корпоративне управління”. Зроблено висновок про відсутність єдиного підходу до розуміння даної категорії у банківській системі України.

Ключові слова: корпоративне управління, банки, фінансова криза.

Постановка проблеми. Недосконалість системи корпоративного управління, зокрема в банківській системі, визнається Організацією з економічного співробітництва та розвитку однією з найголовніших причин останньої фінансової кризи. Сучасний стан та рівень розвитку корпоративного управління у вітчизняній банківській системі також вважається одним з найнижчих у пострадянських країнах. В Україні банки в основному обізнані з принципами корпоративного управління, але не володіють достатньою мотивацією чи ресурсами для вдосконалення проблем корпоративного управління, що також не підкріплюється вимогами чинного законодавства.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженнями у сфері корпоративного управління займається низка видатних вітчизняних та зарубіжних науковців: В. Андронов, В. Антонов, В. Євтушевський, Е. Коротков, Г. Назарова, О. Радигіна, С. Румянцева, І. Храброва, А. Берле, О. Вільямсон, М. Дженсен, Р. Коуз та ін.

Мета статті – аналіз та систематизація різних підходів до визначення поняття “корпоративне управління” з метою визначення головних учасників, методів діяльності та кінцевих цілей, які передбачає зазначена економічна категорія, що є необхідною умовою розвитку вітчизняної моделі корпоративного управління у банківській системі.

Виклад основного матеріалу. У період фінансової кризи знову набуло актуальності питання якісного корпоративного управління в банках.

Вперше до корпоративного управління звернулися у 30-х рр. А. Берле та Г. Мінс. Але незважаючи на це, основної популярності як серед академічних, так і бізнес-кіл дана категорія набула лише в останні 40 років.

Поняття “корпоративне управління” походить від грецького “kyberman”, що означає правити, направляти, управляти. Корпоративне управління може бути визначене як набір процесів та структур для контролю та управління компанією. Воно встановлює набір правил, якими керуються взаємовідносини між акціонерами, правлінням та стейкхолдерами [9].

Досліджуючи тематику корпоративного управління саме у банківській системі, слід зазначити, що незважаючи на широке розмаїття існуючих у

даний час академічних та емпіричних досліджень з даного напрямку, лише невелика їх кількість безпосередньо стосується процесів банківської сфери, досліджень особливостей й мотивації поведінки власників та менеджерів банківських установ. Залишається також невизначеним місце “управління” як категорії мікроекономічного характеру певної інституційної одиниці та “регулювання” як категорії макроекономічного характеру.

Відповідно до документів Базельського комітету ефективна система корпоративного управління в сучасному конкурентноздатному банку ґрунтується на низці принципів, суть яких полягає в наявності [1]:

- цінностей корпоративної культури, зафіксованих у кодексі корпоративної поведінки та інших стандартах ділової етики, а також системи, що забезпечує прихильність цим цінностям на практиці;
- чітко сформульованої стратегії розвитку, відповідно до якої оцінюються результати роботи усього банку й окремих осіб;
- чіткого розподілу прав (у тому числі певної ієрархії прав у сфері прийняття рішень) і обов’язків;
- ефективного механізму взаємодії і співробітництва між радою директорів, топ-менеджментом і аудиторами;
- надійної системи внутрішнього контролю, включаючи оцінку ефективності даної системи, проведеної службою внутрішнього аудиту і зовнішнім аудитором, і служби управління ризиками, що діє незалежно від бізнес-напрямків і бізнес-одиниць;
- постійного моніторингу ризиків у певних галузях банківського бізнесу, що характеризуються високою імовірністю виникнення конфліктів інтересів;
- сукупності фінансових і кар’єрних стимулів, що створюють умови для належної роботи менеджерів та інших співробітників;
- системи інформаційних потоків, що забезпечує внутрішні потреби організації і необхідний для зовнішніх контрагентів рівень прозорості банку.

До цього часу реалізація принципів корпоративного управління була найбільш повною у країнах ЄС.

Найважливішими елементами корпоративного управління згідно з Базельськими рекомендаціями у банківській системі є [3]:

- визначення стратегічних цілей і корпоративних цінностей;
- встановлення і забезпечення певних меж відповідальності й підзвітності;
- наявність у членів спостережної ради необхідної кваліфікації, чіткого розуміння своєї ролі в корпоративному управлінні та відсутність неналежного впливу на них з боку правління або ззовні;
- наявність відповідних функцій нагляду в спостережних рад і правління;
- прозорість управління.

Для того, щоб зрозуміти, що таке корпоративне управління, важливо систематизувати погляди різних науковців з цього питання. Слід звернути увагу на те, що наукова література, присвячена розгляду питань теоретичних засад корпоративного управління, не містить точного (однозначного або єдиного) визначення його сутності.

Адріан Кедбері у 1992 р. визначив корпоративне управління як “систему, за допомогою якої компанії керуються та контролюються” [10].

Деякі автори визначають корпоративне управління з позиції організаційно-управлінської бази функціонування корпорацій. Так, Є. Коротков трактує корпоративне управління як “управління, побудоване на пріоритетах інтересів акціонерів та їхній ролі у розвитку корпорації, управління, що враховує реалізацію прав власності, передбачає взаємодію акціонерів, побудоване на стратегії розвитку корпорації в цілому, нарешті це управління, яке породжує корпоративну культуру, тобто має комплекс загальних традицій, установок, принципів поведінки” [4].

До такої ж думки схиляється В.А. Євтушевський, який розглядає корпоративне управління як “процеси регулювання власником руху його корпоративних прав з метою отримання прибутку, управління корпоративним підприємством, відшкодування витрат через отримання частки майна при його ліквідації” [3].

За визначенням І.А. Храбрової, “корпоративне управління – це управління організаційно-правовим оформленням бізнесу, оптимізацією організаційних структур, побудова всередині міжфірмових відносин компанії згідно з обраними цілями” [8].

Поняттям “корпоративне управління”, на думку О.М. Костюка, необхідно позначати систему економічних відносин, що виникають в процесі розробки, затвердження, реалізації та контролю за реалізацією стратегічних рішень органами правління банку від імені та в інтересах широкого кола зацікавлених в його діяльності осіб, насамперед клієнтів, власників та трудового колективу з метою створення прибутку та забезпечення стійкості банків [5].

Заслуговує на увагу визначення корпоративного управління, яке було запропоновано Світовим банком, за яким корпоративне управління поєднує норми законодавства, нормативних положень і практику господарювання у приватному секторі, що дозволяє товариствам залучати фінансові та людські ресурси, ефективно здійснювати господарську діяльність і таким чином продовжувати своє функціонування, накопичуючи довгострокову економічну вартість шляхом підвищення вартості акцій і дотримуючись при цьому інтересів усіх осіб, які беруть участь у товаристві [7].

Слід зазначити, що у вітчизняній практиці України не існує єдиного підходу до розуміння категорії “корпоративне управління”, тим більше до розуміння сутності даної категорії в банківській інституційній одиниці.

У процесі розробки й дослідження даного напрямку корисно, на нашу думку, не лише систематизувати існуючі на даний момент підходи як академічних, так і бізнес-джерел. Доцільно також враховувати істотні відмінності між банками та іншими учасниками фінансового ринку, а саме:

- здатність генерувати капітал як результат неспівпадіння у часі вимог та зобов'язань;
- високий рівень позикових коштів для здійснення власної діяльності в структурі капіталу;

- високий рівень кореляції власної діяльності з іншими банками, тобто системність банківського середовища;
- високий рівень підпорядкованості вимогам кредиторів;
- високі стандарти регулювання та нагляду за діяльністю банківських установ тощо.

Вирішення зазначеного питання у вітчизняній банківській системі дасть змогу банкам:

- зменшити системні ризики банківської системи;
- вдосконалити процедуру управління ризиками;
- збільшити обсяги банківських операцій унаслідок активізації фондового ринку тощо.

Наступним етапом дослідження у цьому напрямі має стати розробка національного кодексу принципів корпоративного управління з перспективою запровадження його. Це має сприяти розвитку та вдосконаленню як внутрішньої, так і зовнішньої сфери корпоративних відносин, більш активному залученню фінансових ресурсів (у тому числі іноземних інвестицій) і відповідно зростанню довіри до діяльності банківських установ.

Висновки. Ефективне та якісне корпоративне управління не можна пояснити за допомогою одного визначення чи однієї теорії. Тому при формуванні поняття “корпоративне управління” для банківських установ найкраще комбінувати варіанти теорій, які стосуються не лише соціальних взаємовідносин, але і концентрують увагу на законодавстві та його жорсткому дотриманні, включають в процес управління максимально широке коло зацікавлених сторін організації, що вимагає проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Список літератури

1. Арабова, Н., Корпоративне управління в банках у контексті Базельських принципів [Електронний ресурс] / Н. Арабова, М. Грачова. – Режим доступу : http://ufin.com.ua/analit_mat/sdu/027.htm.
2. Євтушевський, В. А. Основи корпоративного управління [Текст] : навчальний посібник / В. А. Євтушевський. – К. : Знання-Прес, 2002. – С. 317.
3. Задерей, Наталія Корпоративна криза [Електронний ресурс] / Наталія Задерей. – Режим доступу : <http://www.business.if.ua/themes/business/material.asp?folder=1984&matID=2078>.
4. Коротков, Э. М. Антикризисное управление [Текст] : учебник / Э. М. Коротков. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 619 с.
5. Методологічні засади корпоративного управління в банку : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук [Текст] : спец. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит / Костюк Олександр Миколайович. – ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми, 2009. – 40 с.
6. Момот Т.В. Вартісно-орієнтоване корпоративне управління: від теорії до практичного впровадження [Текст] : монографія / Т. В. Момот. – Харків : ХНАМГ, 2006. – 380 с.
7. Управління акціонерним товариством [Текст] : посібник міжнародної фінансової корпорації. – Століття, 1999.

8. Храброва, И. А. Корпоративное управление: вопросы интеграции. Аффилированные лица. Организационное проектирование, интеграционная динамика [Текст] / И. А. Храброва. – М. : ИНФРА, 2000. – 198 с.
9. Haslinda Abdullah, Benedict Valentine. Fundamental and Ethics Theories of Corporate Governance [Текст] / Middle Eastern Finance and Economics, issue 4, 2009.
10. The financial aspects of corporate governance [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.ecgi.org/codes/documents/cadbury.pdf>. – Назва з екрана.

Summary

The article reviews various approaches to the definition of “corporate governance”. The conclusion that there is no single approach to the understanding of this category in the banking sector of Ukraine.

Отримано 14.12.2010